

**O viață șocantă, autor Laszlo Alexandru
poveste copertei de carte sau
Samuel Bak și Holocaustul**

În timp ce lucram la ultima mea serie de picturi bazate pe binecunoscuta fotografie a băiatului evreu din ghetoul din Varșovia, nu am putut să nu mă gândesc la nenumăratele milioane de copii care pier în conflictele, războaiele și genocidurile fără sens ale omului - din trecut și din prezent. M-am gândit: "Ce abuz de nedescris asupra tinerilor noștri inocenți, micuții noștri drepti!". Când i-am numit pe acești copii pierduți "drepti" și am finalizat 36 dintre ei pentru această expoziție, trebuie să fi fost stârnit de o amintire a vechiului Midrash care vorbește despre faptul că există 36 de drepti în lume - în ebraică, lamed-vav (36) tsadikim (drepti). Dintr-o dată mi-am dat seama că fraza conține un mesaj minunat și emoționant: lamed-vav în ebraică înseamnă, de asemenea, "învață despre cei șase (milioane...)!".

(Samuel Bak. Aprilie 2008)

Este o fotografie obsedantă pe care o cunoaștem bine: Un copil arestat, între viață și moarte. Înghețată în timp, fața sa solemnă, neliniștită și gestul său de predare, asemănător cu cel al unui adult, sunt nepotrivite

cu genunchii săi noduroși, șapca supradimensionată și statura mică. Timpul: Aprilie - mai, 1943. Locul: ghetoul din Varșovia. Evrei îngroziți, majoritatea femeii și copiii, sunt scoși din ascunzătoarea lor sub amenințarea armelor S.S. Aflat în prim-plan, băiatul este izolat de familie și de comunitate, într-o singurătate înfricoșătoare, în momentul în care soarta sa este pecetluită, iar copilăria sa este încheiată. Cu mâinile ridicate, prins ca și cum ar fi un criminal sau un revoluționar periculos, el este ținta atât a armii, cât și a aparatului fotografic. Este una dintre cele patruzeci și nouă de fotografii adunate într-un album de Jurgen Stroop, comandantul însărcinat cu curățarea ghetoului din Varșovia, imaginea având legenda: "Scoși cu forța din buncăr". Această rubrică, ca și altele din colecție, îi înfățișează pe evrei ca pe niște combatanți, rebeli și trădători, iar revolta de la Varșovia ca pe un act de război. Albumul, dar de aniversare pentru Heinrich Himmler, a fost intitulat: "CARTIERUL EVREILOR DIN VARȘOVIA NU MAI ESTE".

Luată inițial pentru a lăuda minuțiozitatea mortală a operațiunii S.S., fotografia a devenit, datorită compoziției și circumstanțelor în care a fost realizată, un simbol al Shoah-ului. În figura băiatului, umanul și inumanul se ciocnesc: angoasa unui copil captat de privirea obiectivă a aparatului de fotografiat. Intenția și efectul, răul și inocența, sunt legate împreună într-o luptă ironică. În plus, poziția și postura băiatului se potrivesc unei sintaxe teologice. Izolarea sa, brațele ridicate și palmele întoarse spre exterior fac din această imagine, după spusele lui Samuel Bak, "cea mai pregnantă imagine a crucificării evreiești". O imitație a iconografiei crucificării, băiatul pare să se îndrepte spre Dumnezeu, dorind, implorând viața în fața unei morți iminente. Gestul, însă, are mai multe straturi. După cum observă Bak, "brațele care se întind spre cer sunt, de asemenea, un gest de predare, de renunțare. Când suprapui imaginea unui Fiu răstignit peste cea a băiețelului din Varșovia cu brațele ridicate, ești făcut să te întrebi: "Unde este Dumnezeu nostru?" Dar mâinile care se întind în sus se întind implicit și spre exterior: Unde este ceva care să joace rolul lui Tatălui sau al salvatorului? Copilul ne confruntă, întrerupând lumea în care trăim și obligându-ne să recunoaștem ororile ei. De la prima apariție a fotografiei la Procesul de la Nürnberg, imaginea băiatului din Varșovia a crescut, în cuvintele poetei Yala Korwin, pentru a "bântui lumea insensibilă, pentru a o acuza, cu o voce din ce în ce mai puternică". Apropiată de poeți, romancieri, regizori, dramaturgi, filosofi și istorici de artă și culturali, imaginea a devenit o emblemă a martiriului Holocaustului, statutul său simbolic fiind atât de bine înrădăcinat încât în 1982 s-a stârnit o revoltă publică atunci când The New York Times a relatat că băiatul a supraviețuit cu adevărat și a fost identificat. Un istoric al Holocaustului, îngrijorat de ceea ce ar putea face revizionistii din această poveste, a protestat că fotografia era "prea sfântă pentru a

lăsa oamenii să facă ce vor cu ea". În ciuda insistenței pasionate că fotografia "necesită un nivel mai mare de responsabilitate din partea istoricilor decât aproape orice altă fotografie", sfințenia sa s-a erodat prin comercializare, servind ca o emblemă populară a Shoah-ului, fotografia ne permite să ingerăm trecutul într-o capsulă iconică, protejându-ne de amploarea suferinței și a pierderilor reale. Ea condensează șase milioane de vieți și morți într-un singur eveniment, comprimând o epocă de violență într-un singur moment, ușor de gestionat. Dar pentru Samuel Bak, băiatul a fost întotdeauna o prezență exorbitantă, un semn excesiv și un semn al excesului în care o multitudine de vieți și morți converg și se revarsă. Pomenim pe prietenul din copilărie al lui Bak executat, Samek Epstein, membrii familiei măcelărite în pădurea Ponari, copiii evrei martirizați, Bak însuși copil supraviețuitor și pictor adult. La mijlocul anilor 1990, Bak l-a salvat pe băiat din închisoarea sa fotografică, transportându-l pe el și pe spectatorii săi în diverse alte locuri și momente din timp, dezasamblându-l și reasamblându-l în zeci de monumente improvizate.

"Am pictat multe lucruri imposibile, monumente memoriale", scrie Bak, monumente care nu ar putea exista, pietre funerare, "relicve" umile, decupaje neasemuite

și bricolaje perisabile care evocau prezența fantomatică a băiatului din Varșovia. Acestea erau semnele palpabile ale memoriei pe care le puteam produce. " Marcând "un trecut care nu poate fi niciodată pe deplin amintit sau uitat însuși iterația băiatului în opera lui Bak - mărturisește despre elusivitatea memoriei, despre trecutul incomplet și inimaginabil, despre excesul și tăcerea din inima sa.

*

Samuel Bak s-a născut la Vilna, în Polonia, la 12 august 1933. În prezent, Vilna este capitala Lituaniei, dar în perioada interbelică, orașul a făcut parte din cea de-a doua Republică Poloneză. Bak a fost recunoscut de la o vârstă fragedă ca un talent artistic. El își descrie familia ca fiind laică, dar mândră de identitatea lor evreiască.

În 1939, când Bak avea șase ani, a început cel de-al Doilea Război Mondial, iar orașul Vilna a fost transferat Lituaniei. Când Vilna a fost ocupat de germani la 24 iunie 1941, Bak și familia sa au fost forțați să se mute în ghetou. La vârsta de nouă ani, Bak a organizat prima sa expoziție în interiorul ghetoului. Bak și mama sa s-au refugiat într-o mănăstire benedictină, unde o călugăriță catolică Maria Mikulska a încercat să îi ajute. După ce s-au întors în ghetou, au fost deportați într-un lagăr de muncă forțată, dar s-au adăpostit din nou în mănăstire, unde au rămas ascunși până la sfârșitul războiului.

La sfârșitul războiului, Samuel și mama sa au fost singurii membri ai familiei sale extinse care au supraviețuit. Tatăl său, Jonas, a fost împușcat de germani în iulie 1944, cu doar câteva zile înainte de eliberarea lui Samuel. După cum a descris Bak situația, "când în 1944 sovieticii ne-au eliberat, eram doi dintre cei două sute de supraviețuitori din Vilna - dintr-o comunitate care număra 70 sau 80 de mii". Bak și mama sa, în calitate de cetățeni polonezi

de dinainte de război, au fost autorizați să părăsească Vilna ocupată de sovietici și să călătorească în centrul Poloniei, la Łódź. În curând au părăsit Polonia și au călătorit în zona ocupată de americani din Germania. Din 1945 până în 1948, el și mama sa au locuit în lagărele pentru persoane strămutate Landsberg am Lech din Germania. Bak a studiat pictura la München în această perioadă și a pictat "mama și fiul" - 1947, care evocă unele dintre amintirile sale întunecate despre Holocaust și despre fuga din Polonia ocupată de sovietici.

În 1948, Bak și mama sa au emigrat în Israel. În 1952, a studiat arta la Academia de Arte și Design Bezalel din Ierusalim. După ce a servit în Forțele de Apărare ale Israelului, și-a continuat studiile la Paris (din 1956 la École nationale supérieure des Beaux-Arts) și a petrecut diverse perioade de timp la Roma, Paris, Elveția și Israel înainte de a se stabili definitiv în Statele Unite.

AG cu Dana Nolan & Garry Phillips

